

Oudheidkundige Kring Voorst

Kroniek

Oudheidkundige Kring Voorst

(Opgericht 18 december 1975)

Ereleden:

Mr. J.H. Hermsen, H.J. ten Hove †, J. Lubberts en L. Sevenster.

Dagelijks bestuur

Voorzitter:

E. van de Zedde, Koningin Wilhelminaweg 15, 7391 ER Twello, tel. (0571) 27 29 43

Secretaris:

M. H. Roos-Roelofsen, Rijksstraatweg 20, 7383 AR Voorst of OKV Postbus 170, 7390 AD Twello

Penningmeester: vacant

Leden:

R. Egberts, Burgemeester v.d. Feltzweg 29, 7391 HL Twello, tel. (0571) 27 44 49

J. Groenenberg, Hietweideweg 30, 7391 XX Twello, tel. (0571) 27 60 37

W. A. Hartmans-Gotink, Blankematerweg 2, 7397 NT Nijbroek, tel. (0570) 56 17 37

G.E. van Zijl, Lindelaan 13, 7391 JX Twello, tel. (0571) 27 19 75

Kroniek

Kroniek is het mededelingenblad van de Oudheidkundige Kring Voorst en verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan de leden en is in beperkte aantallen à € 3,- te koop bij het VVV-kantoor in Twello en boekhandel Oonk in Twello. Publicatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en de auteurs. **Redactieadres:** kroniek@email.com (**belangrijk:** dit adres niet gebruiken voor andere zaken) of via de werkruimte: Duistervoordseweg 104 (alleen op dinsdag en woensdag)

Ledenadministratie:

De contributie bedraagt € 14,- per persoon. Voor gehuwden of samenwonenden op hetzelfde postadres € 16,50. Gironummer 16 64 122. Rabobank, rekeningnummer 36.28.09.267.

Voor het aan- en afmelden van het lidmaatschap en het doorgeven van adreswijzigingen kunt u contact opnemen met de OKV: telefoon: 0571-277090 of postbus 170, 7390 AD Twello of via email: info@okvvoorst.nl. Bezoekadres: Duistervoordseweg 104, 7391 CH Twello.

Werkruimte Oudheidkundige Kring Voorst

Duistervoordseweg 104, 7391 CH Twello. Telefoon: 0571-277090

Geopend op dinsdag en woensdag van 9.00 uur tot 16.00 uur en op afspraak.

Foto omslag: Goedlachs en gesoigneerd op stap naar verdienste, Willem Adolph van den Bovenkamp. De fameuze 'mars' voorop de fiets, en als je scherp toekijkt de broekspijpen samengebonden: precies, want de open kettingkast was verraderlijk...

ISSN 1384-8682

- DE KRONIEK DIT KWARTAAL:

Tja, de website, financieel-administratieve herschikking, En een ruimere behuizing? Het bestuur is druk bezig! 2

Nostalgie, het 'rouwen om de voorbije tijd', kan worden tot een 'epidemie'. Een gevaar dat de werkelijkheid van ooit vertekent en hindert de toekomst te accepteren... 3

Het is niet zomaar een koffer die soms, ergens in een woonkamer in Twello, wordt gebruikt als bijzettafel... 4

Kroniekpost - De tekening van meneer Andries Moret 7

De Denuntiantse zorgen van Nieuwjaarsmorgen 1819 9

'n 'Pets'-pistool, meer was het niet. Dan brokjes carbid met spuug. En, oh ja, de lantaarn van Jan Stevens 10

Nieuw in de bibliotheek 11

Uniek Nederlands veldwerk van dr Dirk Otten: ruim 900 Voorster boerderijnamen nauwgezet beschreven. 12

Agenda 15

Jaarverslag en Ledenvergadering van de OKV 16

Twee 'Leienaars' met air en flair door Oost-Nederland 20

Twello in 1949 – de fruitteelt maakte furore. 26

Boek en Blad beschouwd 28

Van magistraten, meesters en gewone mensen 31

Aan dit voorjaarsnummer van de Kroniek werkten mee:

Henk Borgonje, Bertus ten Bosch, Gerrie Groenewold, Jan Lubberts, Ronald Meijer, Andries Moret, Dirk Otten, Gerard Vrieling, Martha Roos, Judith Roosenschoon, Jan Siero, Bert van de Zedde. **Foto's:** OKVarchief/R.J.J.Meijer

De Kroniek verschijnt in maart, juni, september en december.
Uiterste inleverdatum kopij voor de volgende Kroniek: 1 mei 2009

Zorgen om samen flink aan te pakken

Het jaar 2008 ligt achter ons en met gemengde gevoelens kijken wij daarop terug. Het bestuur constateert in zijn laatste vergadering, dat onze financiën er redelijk goed voor staan per einde het jaar. Wij beschikken weliswaar over een batig saldo, maar zien wel langzaam de uitgaven stijgen, terwijl de inkomsten niet echt groeien!!

Het bestuur heeft na gesprekken met de vrijwilligers voor 2009 een aantal doelen gesteld. Onze prioriteit ligt bij het vinden van een goede (eigen) accommodatie. Een tweede aandachtspunt wordt gevormd door het toenemend aantal klachten over onze ledenadministratie en ook dat vergt prioriteit. Die klachten zijn vooral ontstaan door achterstanden bij de verwerking, maar ook de registratie verloopt niet vlekkeloos. Onze derde grote zorg is het zoeken naar een mogelijk gescheiden invulling van onze financiële administratie in beheer en uitvoering. De rekening bij ING/Postbank: 1664122 zal dit jaar worden beëindigd, wij gaan uitsluitend verder met de Rabobank: rekeningnummer 3628.09.267.

Ter wille van een vlotte overgang is gekozen voor de overstapservice tussen de banken, waarbij ontvangen betalingen op de ING/Postbankrekening automatisch worden geboekt ten gunste van de Rabobank - u krijgt daarvan bericht. Voor 2009 zal voor het eerst worden gewerkt met deelbudgetten naar de verschillende werkgroepen, waarbij de eigen verantwoordelijkheid (tot zuinigheid) voorop staat. Ten vierde willen we het zoeken naar 'nieuwe' vrijwilligers stimuleren, die onze 'vergrijzing' gaan verjongen, maar ook toekomstgericht het stokje kunnen en willen overnemen.

Onze nieuwe/andere accommodatie moet er een zijn die onze leden, gebruikers en gasten aanspreekt, een ruimte die wij als vrijwilligers koesteren en kennen. Het bestuur heeft besloten een werkgroep samen te stellen die gaat bestaan uit een combinatie van (externe) bouwkundigen en vrijwilligers, die kennis hebben van bouw, inrichting en natuurlijke het financiële traject.

Hoe wij er aan het eind van 2009 als vereniging voor staan, is voor het bestuur niet gemakkelijk te omschrijven. Willen we een eigen accommodatie goed beheeren dan kan het zijn dat je niet alleen de eigen marsroute kunt bepalen, maar samenwerking juist de kracht is voor het behouden van een eigen gezicht. Ongetwijfeld zal ook de vorm van informatieverschaffing wijzigen. De nieuwe website, met misschien wel een eigen webwinkel, vraagt een andere benadering. De Kroniek zal niet wijzigen. Wij hebben als bestuur aangegeven dat we onze activiteiten als kring van vrijwilligers samen willen doen. Dan mogen wij ook U als lid aanspreken. Daar komen wij graag in de loop van het jaar op terug. Zo zien we samen, U en dit bestuur, nieuwsgierig uit naar de komende ledenvergadering.

Hoe was dat werkelijk, vroeger?

Vrolijke lichtjes in een sluijer van mistsneeuw. Terwolde, Klarenbeek, Teuge, Nijenbeek schetsen op Nieuwjaarsdag een schilderachtig retrospectief: kleurrijke ijs-taferelen die we kennen van onze romantische meesters, Andreas Schelfhout, Louis Apol, Jacob Spohler... Snerpende schaatsen, het blozende jonge stel, stevig ingepakte kinderen krabbelend op de gladde baan - bevroren momentopnamen, intussen ook opgeslagen in OKV's beeldarchieven. Het barre jaar 2008 voorbij, 2009 met flinke pas voorwaarts. Het oog van nu speurt voorbij de toverhazelaar en sneeuwkllokjes alweer naar crocusjes en vroege vogels.

'Panta Rhei' - Alles stroomt, zeiden de Romeinen, en zo vergaat het U en mij constant, al staan we er zelden bij stil. Ook in deze Kroniek herkennen leden en lezers het schuiven van de tijd, hoe de coulissen van ons leven verkleuren, soms dramatisch, vaak ook dankbaar vederlicht. En niets is 'gewoon'. Het oude manuscript bestaat nog steeds, de ijsvogel maakte een unieke duikeling, de eeuwenoude beek gaat onvermoeid op de loop met modern water, vergeelde foto's in vergeten dozen verliezen niets van hun scherpte, daadkracht en lieflijkheid. Het netwerk van de tijd bindt ons te zamen in een mysterieuze fascinatie.

Terzijde, het is heel interessant hetgeen de nationale historicus, socioloog en auteur Geert Mak opmerkt in zijn essay *'Over nostalgie, monumentenzorg en de historische sensatie'*. Hij citeert Harvard-hoogleraar Boym: *"Nostalgie, het rouwen om de voorbijgane tijd, is de grote, ongeneeslijke conditie van de moderne tijd. Nostalgie is steeds meer een epidemie aan het worden, een merkwaardige tegenbanger van de modernisering en globalisering die ons in veel opzichten tot een chaotisch wereldbeeld voert."* Mak concludeert - ik zeg het maar in bekort bestek - dat de nostalgie (en hoeveel daarvan steekt er niet in onze bezigheden?) *"in wezen een vorm is van rebellie tegen de moderne tijd die vervuld is van een al te blind geloof in alles wat nieuw is"*.

Tussen deze twee polen - een oudheidkunde die vooral koketteert met smakelijke nostalgische verhalen maar zich anderzijds niet, of slechts zijdelings verdiept in de werkelijk-ervaren (levens-) omstandigheden van mensen in het dorp, stad en wereld - manifesteert zich de dringende behoefte aan samenhangende verkenningen en waarheidsvinding. Welke sociale en culturele, maar ook politiek-economische ontwikkelingen speelden mee in de wording van wat wij nu afstandelijk geschiedenis noemen, maar de bloedwarme realiteit van onze recente voorouders was?

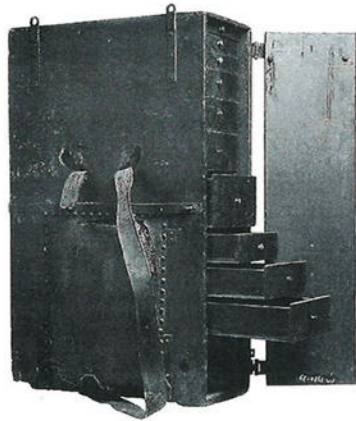
De koffer van overgrootvader Willem Adolph van den Bovenkamp

Gerrie Groenewold

In een woonkamer in Twello staat een koffer, die van tijd tot tijd als bijzettafel wordt ingezet. Koffers in alle soorten en maten worden tegenwoordig wel meer als woonaccessoires gebruikt, dus zo vreemd is dat niet. Echter, deze koffer is niet zomaar een koffer - het is de "mars" van (over-)grootvader Van den Bovenkamp.

De marskramer

Het woord 'mars', in de betekenis van korf van een marsdrager, vindt zijn oorsprong in het Latijnse woord *merces*, dat koopwaar betekent. Kramerij is de collectieve benaming voor allerlei waren die in het klein verkocht worden. Al in de 15e en 16e eeuw wordt gesproken over marskramers, handelaren die in die tijd bovendien 'geschriften en drukwerken' uitventten waaronder geliefde almanakken. Bij de inventarisatie van boekverkoper Wolter de Hoge uit Deventer op 5 mei 1459, vond men in de winkel ook een marskorf. De inhoud bestond uit: griffels, kammen, sluitspelden, messing ringen, maliën (metalen ringetjes), paternosters (rozenkransen), goedkope prentjes met afbeeldingen van heiligen en houtblokken

Een mars zoals die op de rug werd gedragen

die de stempels vormden voor het drukken van beeld- en/of letterprenten. In de 19e en 20e eeuw was een marskramer een huis-aan-huis-verkoper van kleine artikelen in een tijd dat veel verkopers zich geen vervoer konden permitteren en winkels relatief dun gezaaid waren. De marskramer ging te voet en droeg zijn handelswaar doorgaans in een mand (de 'mars') op zijn rug.

Nieuwtjes van verre

'Kiepkereels' waren Duitse marskramers die hun naam ontleenden aan de 'kiep' op hun rug: een grote mand met koopwaar. Sommigen vervoerden hun koopwaar in ladekastjes op hun rug. (In de Achterhoek spreekt men van de 'kisjes keerl'). Ze liepen stad en land af met, onder andere, stoffen, band en garen. Behalve dat marskramers in die tijd hun waren en diensten aan de man brachten, vormde ze voor de bevolking van het platteland een belangrijke bron van informatie. Ze waren immers voortdurend op reis en brachten dikwijls nieuws van verre. Vroeger was de standwerker (een van de oudste marktberoepen) meestal een marskramer, die ook kramer, leurder, omloper of venter werd genoemd. In het midden van de 20e eeuw verdween dit fenomeen vrijwel, grotendeels wegens de snelle groei van de industrialisering, maar ook door de opkomst van steeds meer winkels. Ook de

kolenboeren, groente- en bakkerskarren en melkventers verdwenen daardoor uit het straatbeeld.

Op het platteland bleven echter ook in de jaren '50 en '60 nog veel handelaren langs de deuren komen. Meestal goed van de tongriem gesneden verkopers, die bijvoorbeeld dekens ("zuiver wol, mevrouwetje"), werkkleding of bedlinnen probeerden te slijten. Of er kwam iemand met een koffer vol staaltjes stoffen aan de deur. Je zocht de stof uit, hij nam de maat op en na een week kwam hij terug met een pasklaar kostuum.

Manufacturier te Deventer

Willem Adolph van den Bovenkamp werd in 1897 geboren in Deventer als één van de 14 kinderen van Gijsbert van den Bovenkamp en Maria Orth. De ouders werden ook geboren in Deventer, maar woonden na hun huwelijk (17.02.1876) ook geruime tijd in Dieren (gem. Rheden). Gijsbert was toen timmerman en zijn vader winkelier. Gijsbert vervulde in 1876 zijn dienstplicht en de twee eerste kinderen in het huwelijk werden geboren op 't Loo, (de legerplaats?); de derde, vierde, vijfde en zesde telg zag het levenslicht in Dieren. In 1887 vestigde het paar zich in Deventer op het adres Berg E 2653, later Bergschild 1. Als hoofdamt staat dan 'winkelier/manufacturier' vermeld.

De naam Van de(n) Bovenkamp in combinatie met manufacturen komt vaak voor in het bevolkingsregister van Deventer. In het fotoboek Groet uit Deventer (H.J. van Baalen) staat een ansicht van de 'Poot' met het manufacturenwinkeltje van V.d. Bovenkamp.

Met de transportfiets

W.A. van den Bovenkamp trouwde op 1 maart 1924 met Hendrika Groeters uit Voorst.

Dolf en Rika trouwen in 1924

Het paar vestigde zich aan de Menstraat 27 en later, in 1934 aan de Kuiperstraat 1. Als hoofdberoep staat wederom 'manufacturier' vermeld. Er was echter geen winkel. Dolf ging letterlijk de boer op. Hij sleet zijn textielwaren voornamelijk bij de boeren op de Wilpse- en Voorsterklei, maar ook wel in Nijbroek en Terwolde en trad daarmee in de voetsporen van vader Gijsbert, die hij als kind al vergezelde op diens verkooptochten. Dolf deed dat niet lopend, maar op de transportfiets met voorop de 'mars' of koffer met koopwaar. Op het platteland was meer geld te verdienen: de bewoners kwamen nauwelijks van huis, want vervoer en winkels waren schaars. In zijn koffer had hij degelijk ondergoed,

schorten, bloesjes, zakdoeken, moltons en bedlinnen, maar ook kleinvak-artikelen zoals elastiek, spelden, band en sajet, om te breien. Wat hij niet bij zich had, kon worden besteld en werd later netjes thuisbezorgd. In Deventer waren veel groothandelaren zoals Bestenbrugge en Mesritz. Als je dat in uren omreken, moesten er soms extreem lange dagen gemaakt worden om iets te verdienen en je klanten te bedienen.

Een breimachine !

Het echtpaar Van den Bovenkamp-Groters kreeg drie zonen: Gijs, Chris en Wim. De familie verhuisde in 1936 naar Terwolde. Aan de Twelloseweg 104 betrokken ze een woning, die eigendom was van de familie Boveree. In de voorkamer werd een winkel-tje ingericht met allerhande textielwaren, die Van den Bovenkamp ook al in zijn koffer had. Het assortiment werd uitgebreid met bijvoorbeeld handschoenen en breiwol, matten en traplopers, dekens en gordijnstoffen, die door mevrouw Van den Bovenkamp op maat werden gemaakt. Ook het verstelwerk kon je in de winkel laten doen. Een breimachine was ook aanwezig - voor die tijd zeer vooruitstrevend - en veelvuldig werden bijvoorbeeld nieuwe voeten aan lange wollen kousen gebreid. Het omboorden van kokosmatten en het bijvullen van kapokkussens behoorden ook tot de werkzaamheden in de winkel. De opslagplaats voor kapok was in de schuur achter het huis.

Volgens Wim, de jongste zoon die nog in Terwolde woont, werd er steeds zeer netjes en secuur gewerkt. 'En de klant was koning. Samen eten was verplicht, maar als er tijdens etenstijd klanten in de winkel kwamen, moesten wij kinderen ook wach-

ten tot pa en/of moe terug aan tafel was. Verder hoefden we niet te helpen in de winkel, maar wel in huis. Mijn taak was het poetsen van alle schoenen', aldus Wim. Streng vond hij zijn ouders, er werd bijvoorbeeld niet gediscussieerd waar de kinderen bij waren en vader en moeder moesten altijd met U worden aangesproken. Ze schroomden ook niet om Wim, die het soms wel erg bont maakte op school, een draai om zijn oren te geven. Wim: 'En Moe had van die echte tuindershanden!'

Al met al was de textielhandel geen vetpot in de jaren net voor en in de oorlog: hard en lang werken voor weinig geld. De oudste zoon Gijs moest naar de handelsschool, om de zaak eventueel over te nemen. Maar zo ver kwam het niet.

Na de oorlog werd het allemaal wat beter en de transportfiets met koffer had plaats gemaakt voor een Berini bromfiets. In de winkel werden nu ook meubels verkocht. Van den Bovenkamp nam zijn klanten mee naar de toonzalen in Steenwijk, Deventer en later ook naar Stokking in Terwolde. Dezelfde Stokking werd later de werkgever van zonen Gijs en Wim.

Mevrouw 'Huis aan Huis'...

In januari 1956 was er nog de jaarlijkse winteropruiming bij textiel- en meubelhandel W.A. van den Bovenkamp en bij die gelegenheid gingen officiële uitnodigingen de deur uit gericht aan 'Mevrouw Huis aan Huis te Alhier' met de aankondiging van 10 pct korting. Er ontstond meer en meer concurrentie van grote warenhuizen en andere gespecialiseerde winkels. Ook de handel langs de deur liep, door de toenemende mobiliteit van de mensen op het platteland, terug.

Het einde

Eind jaren vijftig werd de opbrengst van de winkel zo minimaal, dat Dolf van den Bovenkamp een baan zocht naast de zaak thuis. Hij kon werken voor groothandel Bestenbrugge in Deventer voor halve dagen en zo kon de winkel toch nog de andere helft van de dag open zijn. Op het laatst werd er een grote uitverkoop gehouden en het uiteindelijke restant opgekocht door de firma Huuskens uit Twello.

In 1961 overleed Dolf van den Bovenkamp op 64-jarige leeftijd heel plotseling aan een longontsteking. Hij woonde toen tijdelijk bij zijn zoon Gijs en schoondochter Riek aan de Wijkseweg. Ook mevrouw Van den Bovenkamp-Groters werd ziek. Een tijdje woonde zij bij haar kinderen in, maar later verhuisde ze weer naar een zelfstandige woning aan de Twelloseweg, nog later werd ze verzorgd in 't Grotenhuis te Twello. Ze overleed in 1984.

MAANDAG 2 JANUARI 1956 **STARTEN WIJ MET ONZE**

Jaarlijkse Winteropruiming

Gedurende 14 dagen bieden wij onze overgebleven wintergoederen tegen **lage prijzen** aan, terwijl op alle andere artikelen gedurende die tijd **10 pct korting** wordt gegeven. Nu kopen is geld besparen!

Doe Uw voordeel en koop de betere textiel bij

W. A. VAN DEN BOVENKAMP
TEXTIEL- EN MEUBELHANDEL Terwolde, Telefoon 313

Aan Mevrouw Huis-aan-Huis

W. A. VAN DEN BOVENKAMP
Textiel- en Meubelhandel
Terwolde Telefoon 313

ALHIER

KRONIEKPOST

Het kon niet uitblijven in de kritische gemeenschap van de Oudkundige Kring... Ada van der Goot, Kruisdwarsweg in Twello, was de eerste die reageerde. Hoe romantisch en besneeuwd de cover van de december-Kroniek ook - het bijschrift weerspiegelde niét de historische werkelijkheid. Althans, hoe zeer te goeder trouw, in ieder geval niet volledig. En bovendien, was het niet (zo al bekend!) elegant geweest ook de tekenaar van die boerderij aan de Wilhelminaweg/Parkelerweg te noemen?

Met een boeketje dus op bezoek bij meneer Andries Moret aan de Parkelerweg. *"Ja, ik heb die tekening gemaakt, op een middag in 1942. Er was hier toen geen bebouwing, de boerderij lag helemaal open in het veld, een prachtig gezicht. Aan de overzijde een heg met grasland, daar achter nog korenvelden. Vanuit mijn erker heb ik 'm gemaakt, hoefde deur niet uit... Er was toen ook nog een weelde aan bloemen en planten langs de Koningin Wilhelminaweg, hondsdrif, weegbree, bolderik, tal van soorten die nu op lijsten ter bescherming staan. Ik heb geschetst richting zuidoosten. De Parkelerweg liep toen nog niet door, hierheen. Maar meer rechts van het landgoed 'de Parkelaar', dwars dóór het huidige weiden, naar waar nu de Jacoba Stee aan de Rijkstraatweg te vinden is. Alles is anders geworden, tja..."*

Ook namen zijn aan de tijd onderhevig. Onbetwist expert dr. Otten (zie elders in deze uitgave) registreerde op 5 maart 2007 voor fijnproevers: *- lees verder >*

Allée-Zigt/de Bakkerskamp, Kon. Wilhelminaweg 1, Twello. De eerste vermelding van Bakkerskamp als veldnaam staat in een protocol van 16 april 1676: 'Zeecker camp genaemt Backers camp, groot omtrent 2 mergen gesaeyt'.

In 1763 werd genoteerd dat de Bakkerskamp behoorde tot de 'plaatse den Buijtencamp'. Begin 19e eeuw was de veldnaam overgegaan op een boerderijtje: 'een katerstede de Bakkerskamp, gelegen bij den Parkeler onder Twello' (NT1835 en 1836). Bij de Bakkerskamp behoorden de percelen met de knrs. A322-325, het huis had knr. A323 en het staat op de kaart van 1832 ingetekend, aan het begin van de Allée naar de Parkelaar. De tekenaars van deze kaart zetten de naam Allée-Zigt bij het boerderijtje. Die naam werd tot heden gebezigd, temeer daar, tot voor kort, halverwege de Parkelerweg, (nog) een bord met 'de Bakkerskamp' prijkte.

● Betsy Aalpoel (tel. 0575-501554, na 18.00 uur) laat belangstellenden weten dat zij twee, niet-gelezen boeken ter overname kan aanbieden. Het betreft de titels 'Onder den Clockenslach van Voorst' van mr. J.H. Hermsen en 'Voorst en omstreken rond 1900', met afbeeldingen van Bussloo, Gietelo, Voorst en Empe - Voorster Belang en omstreken.

● Vanuit Apeldoorn schreef ons dr Elze Luikens de volgende interessante brief:

'Sinds 2001 ben ik begonnen met een onderzoek naar het reilen en zeilen van de Gelderlanders ten tijde van koning Lodewijk Napoleon en keizer Napoleon.

Het onderzoek vindt plaats in onder meer het Gelders Archief te Arnhem, de Koninklijke Bibliotheek (couranten uit de tijd) en het Algemeen Rijksarchief.

Om de onderzoeksresultaten alvast te delen met een uitgebreid (Gelders) publiek ben ik augustus 2008 begonnen met een weblog/site waarop ik korte verhalen, feitelijkheden en diverse andere interessante zaken vertel over de Gelderlanders ten tijde van de Bonapartes.

Omdat alles in deze jaren per stad en dorp werd 'aangeleverd' en geregeld, komt er ongetwijfeld een moment (of is dit inmiddels al gebeurd) waarop over uw woonoord/ streek iets wordt verteld uit de jaren 1805-1815. Ook beeldmateriaal uit en over de tijd zelf staan op de weblog/site.

Graag wil ik U, bestuur en leden van de Oudheidkundige Vereniging Voorst, van het bestaan van deze weblog/site op de hoogte brengen. Wellicht kunt u een link vanaf uw website plaatsen. Enkele Gelderse verenigingen hebben dat al gedaan. Via de website kan worden gereageerd op het getoonde.

De site is te vinden onder de naam: www.elzeliukens.spaces.live.com.

Het is een site zonder enig winstoogmerk, of het moet zijn dat over enige jaren over de bevindingen een boekwerk het licht zal zien. Het is mijn bedoeling met een en ander tot 2016 door te gaan. Voor verdere vragen geef ik graag mijn schermpostadres: dr.e.luikens@live.nl

- met vriendelijke groet !'

De Denuntiantse zorgen op een Godvrezende Nieuwjaarsmorgen

Gerard Vrieling

Het is weer raak geweest rond Oud en Nieuw. Dronkenschap en liederlijk gedrag markeerden menigmaal de overstap van 2008 naar 2009. Auto's in brand, agenten, ambulancebroeders, zelfs Heilsoldaten gemolesteerd. Gemeenten spreken er ach en wee van. Maar wie denkt dat er vroeger 'nooit wat was' vergist zich heerlijk. Een greep uit de verstofte, plaatselijke papieren van 190 jaar geleden. Het proces-verbaal over het niet opvolgen van een politiebevel...

"Op heden, den tweeden der Maand Januari des Jaars achttien honderd en negentien, compareerde voor ons Mr. Philip Pelgrim Everts, Schout des ambts Voorst Provincie Gelderland, Hendrik Sporenberg, veldwachter in de Gemeentens Nijbroek en Terwolde, welke ons de volgende aangifte kwam doen: Dat gisteren morgen op Nieuwjaarsdag zijne ronde makende, hij vooral volgens de van ons bekomen orders, was bedagt geweest om te passen op het Nieuwjaarschieten, het welk bij Publicatie was verboden geworden. Dat ongeveer tien uren gekomen zijnde bij de Terwoldse Mole, op den afstand van ongeveer een half quartier uurs van de kerk aldaar, hij had betrapt twee personen met namen Roelof Brink en Hendrik Versteeg, beide Smits knechts bij den smit Jan Brink te Welsum, bezig zijnde met een pistool te schieten. Dat hij hun zulks verboden hebbende zij zich daar aan niets hadden gestoord maar met schieten waren voortgegaan. Dat hij hen daartegen andermaal gewaarschouwd hebbende zij evenwel daar niets om hadden gegeven maar met schieten waren voortgevaren, en hem, Denuntiant hadden vervolgd tot in het dorpje Terwolde, hem telkens dreigende en brutaal bejegende. Dat zij eindelijk hunne onbeschaamdheid en baldadigheid zo ver hadden gedreven, van vlak voor de deur van

de Kerk die tijdens derzelve aan was, hem, Denuntiant, middelerwijl met woorden, gebaarden en bedreigingen beledigende, een pistool af te schieten, zodanig dat daardoor de Godsdienst aanmerkelijk was gestoord geworden. Dat derzelve zich dus niet alleen aan rustversturende bewegingen in het algemeen, maar ook in het bijzonder aan hinderlijke geruchten aan het kerkgebouw, waar door de openbare Eeredienst was verhinderd geworden, hadden schuldig gemaakt, behalven dat zij hem, Denuntiant, in de waarneming zijner bediening met woorden, gebaarden en dreigementen grovelijk hadden beledigd door te zeggen, dat al was hij zo groot als de kerktoeren zij om hem niets gaven, dat zij nog anderhalf pond kruut hadden, dat de vorige veldwachter wel eens slag had gehad en er dit met hem ook wel op lopen kon. Dat hij, Denuntiant, zich verplicht had geacht, ons van deze handelwijze kennis te geven, en dat van dit alles getuigen waren geweest. Behalven veele anderen Martin Bonhof, daghuurder te Terwolde en Hendrik Bredenoord en deszelfs huisvrouw, landlieden wonende te Terwolde en heeft de Denuntiant dit proces verbaal met ons onderteekend".

Getekend: H. Sporenberg en P. P. Everts

Met klappertjes, blik, donderbus en carbid op Nieujaarswensen

Bertus ten Bosch

Zeker, het heeft weer flink geknald en geflonkerd van Oud naar Nieuw. Voor meer dan 65 miljoen euro is er in de nacht van 2008 op 2009 de lucht ingeschoten, vijf miljoen méér zelfs dan eervorig jaar. Hoe anders was dat in onze jeugd! Had je een beetje geluk, dan kregen we een klappertjespistool. Een blikken geval, waar je een klappertje op kon leggen...

Een klappertje? Een klappertje was een klein, rond, rood, dubbel papiertje, ongeveer zo groot als de kop van een punaise. In het midden zat tussen het papier een klein beetje buskruit, iets groter dan een speldenknop. Je kon het klappertje in het pistool leggen en dan met de duim de haan spannen. Dan kon je hem afschieten, de trekker overhalen, als de wind het klappertje ten minste niet al had weggeblazen. Van de knal moest je je niet te veel voorstellen. Het was meer van 'pèts'. Het was een zwart blikken klappertjespistool, waarmee wij langs de deur gingen om 'nieuwjaar te schieten'. Met een beetje mazzel kreeg je een, of zelfs twee cent. Maar vaak was het een oliebol, of alleen maar 'dank je wel'. Het liefst hadden we natuurlijk een paar centen, dan kon je, als je genoeg gespaard had, een rotje kopen. Dat was in onze ogen al heel wat spectaculairder.

Beetje spuuig erop

Maar waar we het meest mee schoten, dat was de donderbus. Een lege blikken verfbus, waar je de deksel zo in moest drukken. Met een spijker sloegen we een gaatje in de bodem en dan ging er carbid in. Dat carbid haalden we bij de smid Arend Berendsen in Terwolde (daar woonde ik). Hij had buiten de smederij een installatie staan waar ace-

tyleengas geproduceerd werd. De installatie was helemaal wit uitgeslagen van het carbid. Het gas ging met een leiding naar binnen en daar werd het gemengd met zuurstof uit een cilinder en dan kon autogeen gelast worden. Daar kregen we dan een paar stukjes carbid voor onze donderbus. Het carbid in de verfbus, even erop spugen en dan de deksel er stevig op. De bus werd op zijn kant op de grond gelegd en dan de klomp erop. Met een lucifer werd het gas, dat uit het kleine gaatje in de bodem kwam aangestoken en dan knalde de deksel eraf.

De carbidlantaarn. Aan de linkerkant ziet u de bevestiging voor aan de fiets. Rondom de lantaarn zitten een aantal glaasjes die bet licht ook in de rondte verspreiden. (eigen coll.)

Een jeugdig 'pets'-pistool

Anti-mollenmiddel

Tegenwoordig komt het helemaal weer terug, nu in de vorm van het melkbus schieten. Het werkt op dezelfde manier. Carbid wordt gemaakt van kalk en cokes. Dit wordt vermengd en verhit tot 2000 graden Celsius. Het wordt het meest gebruikt in de hoogovens. Daarvoor wordt het gemalen en dient voor het bereiden van staal. Verder wordt het vaak toegepast in de chemische industrie. Het werd vroeger ook gebruikt voor verlichting. We kennen nog wel de carbidlantaarn, die op de fiets gebruikt werd. Ik weet nog van vroeger dat onze overbuurman Jan Stevens stoker was op de steenfabriek in Terwolde. Vaak had hij nachtdienst en ging dan als het donker was naar de fabriek. Dan zette hij eerst zijn fiets klaar aan de weg. De fiets had nog zo'n opstapper aan het achterwiel. En dan stak hij alvast de carbidlantaarn aan. De fiets stond dan tegen het hek met een heel fel schijnsel, want gas van carbid geeft helder wit licht. Ook werd (en wordt) het carbid wel gebruikt om mollen te verjagen uit de tuin. Daarvoor wordt een stukje carbid in een mollengang gelegd. In de vochtige grond ontstaat dan gas, dat zich verspreid door de gangen en de mollen naar de tuin van de buurman jaagt.

Nieuw in de bibliotheek:

● Beeld-, klank- en tekstdiskette (dvd) van de 'Twellose Accordeonvereniging' 1953 – 2008.

● 'Voorster Sportmagazine', 1e nummer. Over sport en sporters uit Voorst.

● 'Cultuurhistorische en ecologische analyse van Landgoed Beekzicht, gemeente Voorst'. Samengesteld door het Adviesbureau voor landschap en cultuurhistorie.

Onderzoek door drs. Adriaan Haartsen (landschap); drs. Sjef Jansen (planecologie) en drs. Ben Olde Meyerink (BBA).

● 'Cultuurhistorisch onderzoek van de buitenplaats het Wezenveld in Twello'. Door Adriaan Haartsen en Elyze Smeets.

● 'Cultuurhistorisch onderzoek naar landgoed De Lathmer'. Door dr Lucia Albers, drs. Patricia Braaksma, drs. Adriaan Haartsen en drs. Elyze Storms-Smeets.

● 'Oranjevereniging Klarenbeek 75 jaar'. Jubileumuitgave.

● 'De nieuwe Meente' - Basis voor een Renderend Landschap Hof van Twello. Door Gert Jan Jansen.

● 'Twee eeuwen Gelderse bakstenen. De baksteenfabricage in Gelderland in de 19e en 20e eeuw' door dr G.B. Janssen. Voorst telde in de 19e eeuw drie steenovens en vijf steenfabrieken. Verder komen de economische, sociale en technische omstandigheden van alle Gelderse baksteen- en dakpanfabrieken aan de orde. In uitgebreide vorm dan wel zijdelings aangetipt.

'Boerderijnamen in Voorst', een rijke, unieke inventarisatie !

Dirk Otten

Hij houdt niet op met studeren, speuren en schrijven – dr. Dirk Otten (69). Trots op zijn boerenafkomst, verknocht aan de oorsprong en ontwikkeling van Duitse taal- en letterkunde (... "mijn mooie hoofdberoep was leraar Duits"), is hij al meer dan 30 jaar gefascineerd door namen van boerderijen en omliggende velden; waar komen die begrippen vandaan? Vanaf 1995 heeft hij zulke namen in Oldebroek, Hattem, Elburg, Epe en Apeldoorn onderzocht. En al eerder hetzelfde gedaan in zijn woonplaats Heerde. Over 'alles' natuurlijk diepgaand documentair gepubliceerd. Nu doet Otten – na vijf jaar gerichte research in de gemeente Voorst – opnieuw van zich spreken. Met de resultaten van wat hij noemt 'een hoogst interessant onderzoek', een karwei dat hij nooit naast zijn werk had kunnen voltooien – 'daarvoor moet je gepensioneerd zijn'...

Het boek gaat over de herkomst en betekenis van ruim 900 boerderijnamen in de gemeente Voorst. De betekenis van een aantal boerderijnamen is meteen duidelijk. Namen als *het Achterland*, *de Appelkamp*, *de Blauwakkers*, *de Boerenkamp* en *Bruggenbos* waren oorspronkelijk namen van percelen grond of terreinen, zogenaamde veldnamen. Maar er zijn veel boerderijnamen die niet direct herkenbaar zijn als oorspronkelijke veldnamen, omdat de schrijfwijze in de loop der eeuwen werd gevormd, en omdat de vroegere betekenis van een woord niet meer bekend is. Het eerste deel van de bekende naam *Dernborst* werd vroeger geschreven als *Doern* (= doorn). Met een 'horst' bedoelde men een begroei-de verhoging in het landschap. De boerderij werd genoemd naar de plek waar die werd gesticht en die plek had al veel langer de naam *Doornborst*.

Eerst de veldnamen

Een voorbeeld van een begrip waarvan men

destijds op het platteland de betekenis wist was 'bijvank'. Een *bijvank* was een afgeperkt stuk grond, en de boerderij die in Twello bij een *bijvank* werd gesticht, werd daarna genoemd. Het woord *bijvank* is al lang geleden uit ons taalgebruik verdwenen, maar *Bijvank* bleef op twee plaatsen in de gemeente Voorst bekend als boerderij- en huisnaam. Een ander voorbeeld van een aanduiding waarvan de betekenis in vergetelheid is geraakt is 'ham.' Met een *ham* bedoelde men het stuk land dat in de kromming van een beek of weg was gelegen. De bekende boerderijnamen *Grote* en *Kleine Ham* zijn afgeleid van de oudere veldnaam *Ham*. Het was dus logisch om in Voorst eerst onderzoek te doen naar de veldnamen en daarna werk te maken van de boerderijnamen.

Boerderijen werden ook genoemd naar personen, meestal de bewoners of eigenaars, bijvoorbeeld *Bisschopsbofste*, *Hoetinkshoeve*, *Kampborststee* en *Kuipershuis*. *De Assenstede* werd genoemd naar een

Het Middenzand, Zandenallee 2-2a in Teuge

drager van de naam *Assink* en *het Arnbemsgoed* naar de Deventer eigenaar *Arnhem*. Wat minder doorzichtig is de naam *Duitskamp*. Die boerderijnaam is ontleend aan de veldnaam *Duitskamp*, die op zijn beurt genoemd is naar de familie *Doyts*.

Vroege bronnen schaars

Om achter de betekenis van de namen te komen is het daarom nodig om eerst de vermeldingen in het archiefmateriaal op te sporen en in chronologische volgorde te noteren. De namen staan vermeld in documenten die vanaf de 9e eeuw werden geschreven. Tot ongeveer 1300 zijn de bronnen schaars, maar daarna wordt de stroom documenten snel breder. Bij het bestuderen van de archiefstukken komt men ook veel aan de weet over de geschiedenis van de boerderijen. In belastingregisters, pachtcontracten, testamenten enz. staat onder

meer hoeveel weiland, bouwland en woeste grond bij de boerderij lag en wie de eigenaar was, bijvoorbeeld een klooster, grootgrondbezitter of gasthuis. Uit de hoogte van de huur of pacht blijkt hoe goed de kwaliteit van de grond was. Soms staat er ook iets in over een recente brand of een opsplitsing van het bedrijf. En in de meeste gevallen is het mogelijk om vrij nauwkeurig te bepalen hoe oud een boerderij moet zijn.

Ook verrassingen

Na het archiefonderzoek kwam het veldwerk, het bezoeken van de boerderijen. Daarbij bleek bij herhaling dat een boerderij veel ouder was dan de boer of de bewoner van de woonboerderij had gedacht. Men wist lang niet altijd dat er op de plek van de huidige boerderij één of meer boerderijen met dezelfde naam hadden gestaan. Boerderijen als bedrijfsgebouwen werden en wor-

den maar zelden ouder dan drie eeuwen. Vooral door brand, storm, overstromingen en verval moesten veel boerderijen worden herbouwd. Veel boeren en bewoners van boerderijen waren aangenaam verrast dat de geschiedenis van hun boerderij bleek terug te gaan tot in de Middeleeuwen, soms zelfs tot in de vroege Middeleeuwen. Natuurlijk werden bij de bezoeken de muurankers, de jaartallen op sluitstenen, gevelstenen en soms in de gebinten bekeken en genoteerd. De bewoners hadden ook informatie over bijvoorbeeld de plek waar vroeger een bakhuis of hooiberg had gestaan, welke kamer vroeger de landheers- of lanterskamer was, over verbouwingen en uitbreidingen, over de verwoestingen in de laatste maanden van de oorlog en nog veel meer.

Zelf verder zoeken?

Aan elke boerderijnaam wordt in het boek een korte tekst besteed. Daarin worden niet alleen de herkomst en de betekenis van de naam verklaard, maar er wordt ook iets verteld over het ontstaan en de geschiedenis van de boerderij zelf. Boven elke tekst staat behalve de naam ook het adres en het kadastrale nummer dat de boerderij bij de invoering van het kadaster in 1832 kreeg. Voor iedereen die meer studie wil maken van de geschiedenis van de eigen boerderij staan er verwijzingen in naar bronnen en archiefmateriaal. Van de verdwenen boerderijen, die vaak wel een lange geschiedenis hebben gehad, wordt aangegeven waar ze hebben gestaan. Want in de gebieden, waar nu woonwijken, industrieterreinen, een vliegveld en sportterreinen zijn, hebben boerderijen met een eeuwenlange geschiedenis gestaan. Het boek begint met een inleidend gedeelte met algemene informatie. Er is een aparte

paragraaf besteed aan de oude boerderijnamen die eindigen op -ink, zoals *Bornink*, *Egelink*, *Mentink* en *Rensink*. Die komen namelijk alleen in de zuidelijke helft van de gemeente voor, en dat moet natuurlijk een oorzaak hebben. Ook is er een overzicht van oude begrippen en hun betekenis, zoals *brink*, *goor*, *laar*, *mars* en *weerd*.

In totaal komen ruim 900 boerderijnamen aan de orde. Het is in Nederland zonder meer uniek dat binnen één gemeente zo veel boerderijen een naam hebben gekregen. Alleen namen die gedurende twee of meer generaties met een boerderij waren verbonden, worden besproken. Een enkele keer kwam het voor dat een boerderij in een advertentie voor een verkoop of veiling een fraaie gelegenheidsnaam kreeg. Soms werd een boerderij in een document voor de duidelijkheid (tijdelijk) naar de bewoner genoemd, bijvoorbeeld *Gerrit Janshofstede*. Aan het eind van het boek staan drie registers, en wel van de boerderij-, de veld- en de straatnamen. Uit het register van de straatnamen valt meteen op te maken, waar de meeste boerderijen een naam kregen. Dat zijn de gebieden die het vroegst in cultuur werden gebracht.

Als illustraties worden in het boek zeven kaarten en een aantal foto's afgedrukt. Net als voor het boek *Veldnamen in Voorst*, dat eveneens door de IJsselacademie in Kampen werd uitgegeven, heeft Martin Hogboom uit Epe ook voor *Boerderijnamen in Voorst* een aantal schitterende zwart-witfoto's gemaakt.

De compact gedrukte uitgave (circa 200 pagina's) zal qua prijsniveau liggen rond 25 euro. En ook onmiddellijk verkrijgbaar zijn bij de Oudheidkundige Kring Voorst.

Agenda

● **Donderdag 5 maart, 20.00 uur** – houdt de bekende Deventer publicist Henk van Baalen in het Dorpshuis, de Zanden 92 in Teuge (naast Sportclub Teuge), een lezing over *'de Verborgene Schoonheid van Deventer'*. Tijdens die bijeenkomst worden talrijke bijzondere plekken getoond die speurend door Deventer zijn ontdekt: soms een interieur, een plafond of schouw, een tuin of een gezicht op een kerk. De presentatie bevat uniek materiaal dat slechts weinigen hebben mogen aanschouwen. De toegang is voor leden gratis. Niet-leden betalen 2,50 euro p.p.

● **Donderdag 23 april, 20.00 uur** – belegt de Oudheidkundige Kring Voorst in Brasserie Korderijnk in Twello zijn Algemene Ledenvergadering, met – aansluitend – een lezing over *'de IJssellinie'*. Een vertegenwoordiger van de Stichting IJssellinie zal ingaan op deze verdedigingslinie, gebouwd tussen 1951 en 1954, bedoeld om door inundatie van een deel van oostelijk Nederland (door afsluiting van de IJssel, o.a. bij Olst) het overige deel van Nederland te beschermen tegen een eventuele Russische invasie. De werkzaamheden aan de IJssellinie verliepen in het grootste geheim. Hoewel: uit een Russische militaire kaart die nu in een van de bunkers hangt, blijkt dat de Russen tot in detail op de hoogte waren! Reeds in het begin van de jaren zestig verloor de IJssellinie zijn functie in de verdedigingsstrategie van de Navo, toen na de vorming van de Bundeswehr de eerste verdedigingslijn naar het oosten werd verlegd. In 1964 werd besloten tot het opheffen van de linie en het

ontmantelen van de diverse werken. Dit heeft enkele jaren in beslag genomen. De ledenvergadering is alleen toegankelijk voor leden. De lezing begint om ongeveer 21.00 uur en is gratis voor leden. Niet-leden zijn bij de lezing welkom, zij betalen dan 2,50 euro p.p.

● **Zaterdag 9 mei, 10.00 uur** – Dan houdt de Werkgroep Genealogie van de Oudheidkundige vereniging 'De Elf Marken' te Gorsel haar 15e *Genealogische Dag*. En hoopt dan tussen tien en vier 's middags op veel vragen antwoord te geven. Enkele nieuwe standhouders zullen hun collectie laten zien en de bezoeker komt ook weer vertrouwde gezichten tegen. Net als vorig jaar zal weer één familie centraal staan op deze dag, de familie Wilgenhof dit keer. Het belooft een even gezellige als leerzame dag te worden. Nog meer info is te vinden op: www.deelfmarken.nl

● **Donderdag 24 september, 20.00 uur** – geeft Hans Hermsen in het Dorpshuis van Voorst, Schoolstraat 14, een uitgebreid exposé over *het Veluws Landgericht tussen 1411 en 1811*, een ongetwijfeld boeiende geschiedenis. De zaal is al om 19.30 open.

● **Donderdag 26 november, 20.00 uur** – In centrum 'de Pompe' te Wilp, Dorpsstraat 41, spreekt Gerard van Zijl over *Landhuizen in de gemeente Voorst*. Ook hier kan men al om half acht terecht.

Het bestuur is dit jaar 12 maal in vergadering bijeengewees om de vele zaken die de vereniging betreffen in zo goed mogelijke banen te leiden.

Algemeen

Het ledenaantal is helaas iets teruggelopen: in januari stond de teller op 862 en in december was het aantal 804. Het aantal geregistreerde bezoekers bedroeg 102, overwegend uit de gemeente Voorst t.w. 73 personen, uit de regio kwamen 22 bezoekers en uit de rest van het land vroegen 7 personen om informatie. Er werd 31 maal naar foto's gevraagd, bijvoorbeeld over de Nijenbeek, klassenfoto's, veiling Twello, Posterenk et cetera, 20 personen hadden belangstelling voor boerderijen en landhuizen, 5 maal werd om oorlogsinformatie gevraagd en 22 maal ging het over uiteenlopende onderwerpen (ontwikkelingsvisie De Vecht, genealogie, IJssellinie). De vereniging kreeg 24 maal materiaal aangeboden zoals boeken en foto's.

Bestuurssamenstelling

Tijdens de jaarvergadering op 23 april traden 2 bestuursleden af: de heer J. Muller, penningmeester, wegens drukke werkzaamheden elders en de heer G.B.J. Reinders, lid, die naar Drenthe is verhuisd. De heer Muller heeft tot het aantreden van de waarnemend penningmeester zijn bezigheden voor de OKV voortgezet. Omdat de kandidaat-penningmeester zich terugtrok en er zich niet direct een nieuwe kandidaat voordeed, heeft voorzitter B. van de Zedde aangeboden als waarnemend penningmeester te fungeren. Dit aanbod is door het bestuur aanvaard. De taak van de

heer Reinders, het fotograferen van te verdwijnen objecten, is overgenomen door de heer G.E. van Zijl.

Financiën

De kascommissie bestaande uit de heren E. J. Aalpoel en J. H. Lutje Beerenbroek heeft de penningmeester décharge voor het jaar 2007 verleend via publicatie in de Kroniek 2008/3. Tot diepe spijt van het bestuur heeft de inning van de contributie in 2008 weer grote problemen gegeven. Een gedeelte werd niet geïncasseerd en dat zal in 2009 alsnog afgewikkeld moeten worden.

De algehele financiële situatie mag bevredigend genoemd worden. In februari kregen we via een notariskantoor het bericht dat de OKV een legaat was toegekend door de heer J. Jansen, hetgeen wij in dank hebben aanvaard.

Huisvesting

In maart werd ons onverwacht de huur voor het pand aan de Stationsstraat opgezegd. Er is veel moeite gestoken in het vinden van een nieuwe passende en blijvende accommodatie, maar helaas is dat niet gelukt, meestal wegens te hoge huurkosten. Dankzij de grote inzet van onze vele vrijwilligers konden we op 8 oktober een 'anti-kraak'-pand betrekken aan de Duistervoordseweg 104. Daar mogen wij in ieder geval tot juni 2009 blijven. Het is niet groot maar we zijn er voorlopig mee gered. Intussen wordt er met man en macht

Voor de expositie van trouwfoto's op open monumentendag bestond veel belangstelling.

gezocht naar een nieuwe betaalbare plek met voldoende ruimte voor al onze materialen, waarvan een gedeelte nu in opslag ligt. Bij deze zoektocht zijn ook de gemeente en de woningstichting betrokken.

Lezingen

Ook dit jaar werden er weer 4 lezingen georganiseerd. Op 27 maart werd er in het Dorpshuis Voorst een lezing over het Kadaster gehouden door de heer Jan Stehouwer. Een leuk en interessant onderwerp, aldus de 40 personen die deze avond bijwoonden. Na de ledenvergadering op 23 april was mevrouw Arja Nobel aanwezig om ons op onderhoudende wijze te vertellen over tuinarchitectuur van vroeger en nu. Op 30 augustus was er een fietstocht langs

de hooibergen in het noordelijk deel van onze mooie gemeente georganiseerd. Het boeiende verhaal van ons bestuurslid Willemien Hartmans werd zeer gewaardeerd door de 22 deelnemers.

In Dorpszicht, Terwolde, kwam dr Dirk Otten op 25 september een diaprojectatie geven over zijn boek 'Boerderijnamen in Voorst'. Het publiek was enthousiast. Er waren 86 bezoekers. Het boek zal in 2009 verschijnen en zal via de OKV verkrijgbaar zijn. De laatste lezing werd op 13 november gehouden in De Pompe in Wilp. De heer Martin Brascamp vertelde voor een aandachtig luisterend publiek zijn verhalen over 'haardplaten' en zijn museum. De belangstelling voor onze lezingen stemt tot tevredenheid.

Een overzicht van de activiteiten

De monumentencommissie van de gemeente heeft advies verzocht betreffende de inventarisatie van 'oude wegen' en 'beschermde dorpsgezichten Wilp'. Dit in verband met het opstellen van een lijst van 'nieuwe monumenten'.

De Open Monumentendag op 13 september had als thema 'Sporen'. De OKV leverde de gewenste informatie en foto's. Gedurende deze dag was het gerestaureerde oude gemeentehuis van de firma Elizen opengesteld voor publiek. De OKV had een expositie ingericht van oude trouwfoto's, waarvoor veel belangstelling werd getoond. Iedere foto leverde de OKV € 10,- op en met het aantal van 213 foto's gaf dat een mooie opbrengst van € 2.130,- met dank aan de heer M. Elizen. Er was tevens een informatiekraam ingericht.

Op de Klompenmarkt trok onze kraam voor de bank op de Stationsstraat weer de veel belangstelling. We noteerden een mooie omzet van ongeveer € 500,- hetgeen aanzienlijk meer was dan het jaar daarvoor toen we een kraam kregen toegewezen aan de rand van de markt.

De diverse werkgroepen van vrijwilligers hielden zich dit jaar bezig met velerlei werkzaamheden waarvan we noemen het (laten) digitaliseren van de videobanden, het scannen van de fotoverzameling, de verzorging van de fotorubriek in het Voorster Nieuws, het samenstellen en schrijven van artikelen in de Kroniek, inventarisatie van alle oude materialen in de diverse opslagplaatsen, samenstelling van een cd met de graven in de kerken van de gemeente Voorst en tal van andere activiteiten.

Een aantal vrijwilligers verliet de OKV, nieuwe enthousiastelingen kwamen daarvoor gelukkig weer in de plaats. Het vrijwilligersuitje, dat plaatsvond op 17 mei, had als bestemming de Batavia-werf. In een boeiende rondleiding werd uit de doeken gedaan hoe men vroeger te werk ging en tijdens de zeereizen op de schepen leefde en werkte. Opnieuw zorgde de heer Gert Ooms op zijn bekende belangeloze wijze voor een perfecte busreis.

In Memoriam

Op 31 mei is overleden ons erelid de heer Herman ten Hove uit Voorst. Hij was één van de oprichters van onze vereniging en een man met een grote geschiedkundige kennis. Vele jaren lang was hij bestuurslid en intensief betrokken bij het wel en wee van onze vereniging. De Oudheidkundige Kring is hem veel dank verschuldigd.

Tot slot

We kijken terug op het jaar 2008 met gemengde gevoelens. De huisvesting is een groot probleem gebleven en dat geldt ook voor de automatische verwerking van de contributie. Er wordt alles aan gedaan om beide knelpunten op te lossen.

De inzet en daadkracht van de vele vrijwilligers zijn opnieuw onmisbaar gebleken en het enthousiasme waarmee alle projecten worden aangepakt is een goede stimulans om de vereniging tot nog grotere bloei te brengen.

w.g. Martha Roos, secretaris
9 februari 2009

UITNODIGING JAARLIJKSE LEDENVERGADERING

Geachte leden,

Wij hebben het genoegen u hierbij uit te nodigen voor de jaarlijkse ledenvergadering. Deze wordt gehouden op **donderdag 23 april 2009** in Brasserie-Restaurant Korderijnk, Stationsstraat 31 te Twello. De vergadering begint om 20.00 uur. De zaal is om 19.30 uur open.

AGENDA

1. Opening
2. Mededelingen
3. Verslag jaarvergadering 2008 (zie Kroniek 2008 / nr 2)
4. Jaarverslag secretaris (zie hiernevens)
5. Financieel jaarverslag
6. Verslag kascommissie
7. Begroting 2009
8. Bestuurssamenstelling:
Mevrouw W.A. Hartmans-Gotink, bestuurslid, is aftredend en niet herkiesbaar. Kandidaten kunnen zich melden bij de secretaris volgens art. 4 pt. 4 van het huishoudelijk reglement tot 23 april aanstaande. Ook hopen wij een kandidaat voor de functie van penningmeester te kunnen voordragen.
9. Rondvraag
10. Sluiting van het huishoudelijk gedeelte

Pauze

Na de pauze wordt er een lezing verzorgd door de Stichting IJssellinie.

Wij zien uw komst met veel belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,
het Bestuur

1823 – Jacob en Dirk ontdekken Nederland en ... 'n schone freule

Bert van de Zedde

Soms kom je op een boekenmarkt een curieus boek tegen. Dat geluk overkwam mij kortgeleden. De titel van zo'n vondst alleen bezorgt je een bijzondere gewaarwording. Wat te denken immers van: 'Nederland in den goeden ouden tijd, zijnde het dagboek van bunne reis te voet, per trekschuit en per diligence van Jacob van Lennep en zijn vriend Dirk van Hogendorp door de Noord-Nederlandsche provinciën in den jare 1823. Volgens het nagelaten manuscript van Mr. Jacob van Lennep'...? Als gretige lezer – ik kon het niet meer weggelaten – krijg je uit zo'n dagboek een prachtig beeld geschetst van de beginjaren der 19e eeuw, direct na de Franse overheersing door keizer Napoleon. Wie zal niet geboeid mee willen lezen in de wonderlijke beschouwingen van de beide sinjeurs? Vooruit dan:

Het Leidsche studentenleven uit de eerste twintig jaren der negentiende eeuw kenmerkte zich door kalmte, gelijk het geheele Nederlandsche burgerleven uit die jaren rustig was. Ja, de rustige rust had ook de studenten aangestoken. Het onderwijs zoowel als het gezelligheidsleven richtte zich op een bewaren van den kalme vrede. Wat gekrakeel over de ontgroening, waarin de sociëteit Concordia en het studenten-corps Minerva tegenover elkaar stonden, schrikten de gemoederen even op, maar gelukkig, de strijd duurde niet lang en op een vroolijk feest werd de kwestie afgedronken (november 1818).

Het onderricht aan de studenten diende in de eerste plaats de handhaving van de goed-liberale ideeën. Verdraagzaamheid was de eerste vereischte. Tot het bezetten van de katheders aan deze vermaarde universiteit kwamen slechts de bekwaamste krachten in aanmerking, mits...zij niet besmet waren met anti-liberale ideeën. Maar sinds 1817 is er nog een ander Leiden. Professor H.W.Tydeman had Bilderdijk binnengehaald op de universiteit. De anti-liberale geest was

uit de fles! De glorie van Oldenbarneveldt en Johan de Witt werd aangetast; Maurits al te zeer verheerlijkt, het revolutionaire element in den opstand verkeerd belicht en in Philips II de wettige heerscher gezien. Heftiger en heftiger werd de tegenstand tegen dit alles. Professoren en curatoren trokken bedenkelijke gezichten en overwogen een verwijdering van Bilderdijk of een verbod voor de studenten om zijn privatissimum. Groot was het aantal leerlingen nooit in de jaren in zijn geheel ruim veertig'.

'Oude quaestiën'

Bilderdijks invloed en ideeën bleven niet besloten binnen de muren van zijn kamer en hij had invloed op menig student, waaronder Jacob van Lennep en later ook Dirk van Hogendorp. Jacob was een intelligente jongen die al vanaf zijn vierde brieven kon schrijven. Dat zette later door in de studie aan de Latijnsche school, hij ging in Amsterdam rechten studeren en later in Leiden. Vader van Lennep vond de invloed van Bilderdijk maar niets en vroeg in 1821 het universiteitsbestuur om Bilderwijk over te plaatsen. Hij schreef: 'Kunt gij Bilderdijk

Het voetvolk van Monnikendam begroet de hoge heren: 'Kaik, dat is nou zen Hooghbaai'

niet als professor plaatsen op een der zuidelijke Academiën? Het is niet goed dat bij te Leyden de studenten paradoxale gevoelens van Ultra Royalismus of Monarchismus van goddelijken oorsprong opwiegt en de oude quaestien van Maurits en Oldenbarneveldt, Willem II en Amsterdam, Willem II en de beide De Witten wederom opwarmt'.

De vader van Dirk van Hogendorp, Gijsbert Karel van Hogendorp, was maar matig te spreken over het doelloze leven van zijn zoon en stelde voor 'een Europeesche reis' te maken. Zoon Dirk had geen lust en stelde voor om de mentaliteit van het Nederlandsche volk, die hij trachtte te bestuderen in het verleden, ook in het heden nader te onderzoeken. Een reis, liefst een voettocht door eigen land trok hem meer aan. Aldus toestemming verkregen, zou Jacob van Len-

nep zijn reisgenoot zijn tijdens deze voettocht. Nier alleen de jonge Van Lennep was enthousiast maar ook zijn vader was zeer geïnteresseerd in de tocht. Het merkwaardige is dat de twee jonge mannen vertrekken alsof zij een inspectietocht moeten ondernemen. Een inspectietocht, maar ook een reis langs 'magen en vrienden' met wie opnieuw het contact gelegd wordt, dat soms door de verre afstanden wel eens verloren ging. Van Lennep hield trouw bij al wat gebeurde. Aanvankelijk stuurde hij dagboekbladen in briefvorm aan zijn zuster Antje, die ze samen met haar ouders las, bestudeerde, besprak. Veelal stuurde vader Van Lennep dan enig commentaar op het gelezene van zijn zoon. De brieven van professor Van Lennep geven zo een aardig beeld van zijn verhouding tot zijn zoon en van zijn opvattingen over de reis, getuige:

7 Juny 1823: 'Hetgeen ik in Uw Journaal van bevindingen of opmerkingen gelezen heb overtuigt mij, dat gij inderdaad met nut reist' ...

21 July 1823: 'Wij hebben allen Uw laatste journaal zeer belangrijk gevonden'...

'Een gullen grijsaart'

Het gaat dan om het verslag van hun bezoek aan de Kolonie van de Maatschappij van Weldadigheid Frederiksoord en de werk-inrichting Ommerschans. Schrijft vader Van Lennep: 'Deze tocht alleen is al, mijns inziens, van gewigt te rekenen. De vraag naar de zin van de aanwezige menschen daar kan men ligt gissen. Het zijn gedetineerden in eene gevangenis of rasphuis. Dat ook wat Gij uit de mond van den bijzit des corporaals en van het jongetje

door zijn vader in het werkhuis gebragt hebt opgeteekend, moeten bij U zelven deze menschen reeds voor suspect houden'...

De heren Jacob en Dirk hebben dan al een lange voettocht achter de rug. Ze zijn op 28 mei gestart in Amsterdam en gaan aan boord van een Buikslooter en kijken naar de ontwikkelingen van het Nieuwe Kanaal*, gaan naar Alkmaar en via Saerдам* komen ze uiteindelijk uit door Bovenkarspel in Enkhuizen. Ze nemen nog even een kijkje in Edam en Monnikendam, waar ze als hoogheden worden ontvangen door de plaatselijke bevolking.

Uit het dagboek: *Al de gepasseerde dorpen rondom Bovenkarspel en Enkhuizen zijn aaneengeschalkeld en zeer aardig aan den weg gebouwd: de boerenwooningen zijn groot en schoon, meest met zestig tot honderd morgen lands voorzien, bij de stad 300 tot 400, verder wel 600 tot 1000 guldens waard doch veelal door de groote weelde der boeren met hypotheken bezwaard*.

Het tweetal steekt van Enkhuizen per gehuurde vissersboot over naar het eiland Urk. Tijdens de overtocht werkt Jacob van Lennep zijn aantekeningen bij. De schipper, 'een gullen grijsaart van zeventig jaren' vraagt 'of ik nu klaar was?' 'Ja, hoe dat?'

'Wel', hervatte hij, 'als ik te Amsterdam aan de kraem kom, dan zie main en mein waif en men knecht in de printwinkel. Ik heb et wel emerkt. Nou jai mag het wel doen, jai bent wel wat een teikeneer'...

Zo trekken de heren door Friesland, Groningen, Drente en komen uit in Overijssel. Overnachten vrijwel in iedere plaats bij de

notabelen en zien op afstand toe hoe de mensen leven. Na het bezoek aan Twente, Losser, Almelo en Enschede reist het duo naar Deventer. Ze nemen de postwagen en worden gewaarschuwd dat het wegens het slechte weer naar Deventer niet acht uur, maar nu stellig elf uur gaans is! Onderweg stappen ze in bij de voerman. 'Die nam ons mee in zijne halve kapwagen, met welke wij langs een akeligen weg onder gedurige regens voort reden. Doornat komen we in Rijssen aan, bleven aldaar een uur, hielden voorts aan de Bathemer molen stil en trokken verder. Wat dicht bij Deventer zagen wij dat men hier bezig was een straatweg aan te leggen, die over Hengelo en Enschede naar het Pruissische grondgebied loopen moet. Na negen en een half uur rijdens stapten wij te Deventer aan het logement en posthuis De Maan af.

De volgende dag om tien ure kwam Van Marle ons balen en bracht ons naar het stadhuis, waar weinig te zien is, op een oud en fraai schilderij na van Ter Borg, voorstellende de Burgemeesters en Raden van Deventer; de vier Evangelisten door een oud Deventersch schilder en de portretten van Erasmus en andere geleerden. De Bibliotheek van het Athenaeum, die mede aldaar was, is nog al groot, doch slecht in orde. Na het Stadhuis gingen wij de tapijtenfabriek zien, waar Smirnaasche tapijten zoo goed als te Smirna zelve gemaakt worden, doch duurder zijn. Hier verliet ons Van Marle, en wij wandelden de stad rond, die zeer oud en lelijk is. De straten zijn er naauw, de huizenhoog en dreigend in te vallen; verscheidene gebouwen zijn merkwaardig

van lelijkheid. Op den ouden Gotischen toren staat een bespottelijk klein koepeltjen van nieuwerwetsche bouworde. De wallen storten in: de versterkingen worden verwaarloosd.

Een bekoorlijk uitzicht op den IJssel

Na den eten bij de heer Van Doornik, zijn vrouw en een broeder zaten wij in een koepeltjen dat achter zijn huis op de stadswal staat aan het eind van een bevallig tuintje, een bekoorlijk uitzicht hebbende over den IJssel en de omliggende landdouwten. Na de thee deden we een wandeling in een nieuw park aan de overzijde der rivier (waar eens groote linden stonden, door de Franschen tijdens het beleg omver gehakt) en begaven ons daarop naar de ijzersmelterij. Het was er bijzonder warm en er werd net een zeer groote plaat gegoten. Het gloeiend en vloeibaar geworden ijzer werd op twee uren van Deventer, aan den Almelooschen kant, gedolven en kort geleden heeft men een nieuwen mijn ontdekt.

'Beschaafd en wellevend'
Zaterdag 26 July. Dan komt Twelloo in beeld middels een rijtoer naar Het Loo.

De weg naar Het Loo is bestraat en heeft zeer fraaie uitzichten op een weinig heidegrond na. (Apeldoorn was toen, een klein dorp, nog niet te vinden in dit reisverslag - BvdZ)

'Eer wij Overijssel verlaten voegt het mij eenige woorden te zeggen over den grooten twist die thands deszelfs ingezetenen bezig houdt nopens de verdeeling der zogenaamde marktgoederen. Deze bestaan uit groote heidevelden, gezamenlijk aan de inwooners van deze of geene plaats toebehoorenden op welke ieder dus eene gelijke aanspraak heeft'. De strijd gaat vooral tussen de grote landeigenaars zoals gouverneur Bentinck, wanneer zij denken dat de eigendommen door ontginning minder waard worden. En daarbij het eigendomsrecht dreigen te verliezen. De boeren vragen uitspraak bij de rechtbank in Zutphen en de uitspraak valt in hun voordeel uit. De grondeigenaren laten de rechtbank van Almelo hierover beslissen en zij winnen daar de rechterlijke uitspraak. Een Gordiaanse knoop die het wenselijk maakt een knoop door te laten hakken door een Hoger Hof.

...' De inwooners van Overijssel zijn uit hun aard en door de onderscheidene bronnen van bestaan zeer verschillend: die van zeesteden hebben den aard van kustbewoonders; die binnenwaarts huizen komen meer de Drenthenaren overeen, de stedelingen vooral in Zwol, Deventer en Kampen zijn zeer beschaafd en wellevend. Over 't geheel zijn in deze provincie de aard en zeden der ingezetenen oneindig minder bedorven dan in Friesland en Groningen of in de meest westwaards liggende provinciën'....

22

'De knopvorming is zeldzaam goed, nu hopen op weinig nachtvorsten...'

Jan Siero

Kersen, appels, peren - in alle rassen, kleuren en smaken waren ze (en zijn ze nog steeds) te vinden in het straks weer bloesemende landschap van Betuwe. En niet minder in de bongerds en langs de boorden van de IJssel, waar weliswaar het mais regeert, maar de liefde voor de specifieke fruitteelt niet teloor is gegaan. Hoe aardig en informatief is het dan niet om stil te staan bij een plots opduikend krantenartikel, gedateerd 14 april 1949 - het 60 jaar oude verslag van de landelijke demonstratie van landbouwwerktuigen, gehouden in Twello.

"Over de fruitteelt in IJsselstreek en Liemers, om bij de voornaamste centra in onze gewesten te blijven, kan niet geringschattend geoordeeld worden, in tegendeel, zij neemt een zeer voorname plaats in bij het gemengde landbouwbedrijf, zoals wij dit in Gelderland en Overijssel kennen. Wanneer daarom over de toenemende mechanisatie van de landbouw gesproken wordt, ligt het eigenlijk voor de hand, dat men niet bij de ingang van de boomgaard stil blijft staan. Wie aan deze waarheid getwijfeld mocht hebben zal er na de werktuigen-demonstratie, gistermiddag bij Twello onder de gemeente Voorst, gehouden, anders over oordelen..."

Ruim 3000 gasten

IJsselstreek noch Liemers kennen veel specifieke fruitteeltbedrijven. Landbouw en fruitteelt gaan er hand in hand, maar komen daardoor af en toe in het gedrang, onder meer door een tekort aan arbeidskrachten. De mechanisatie wil daaraan tegemoet komen en welke nadelen er hier en daar ook aangevoerd mogen of kunnen worden: de trekker met de benodigde werktuigen zullen even goed in de boomgaard als op het open veld gaan rijden, om de eenvoudige reden, dat de techniek in de meeste gevallen de

oude werkwijze overvleugelt en het bedrijf naar de grootst mogelijke efficiency moet streven. Het behoefde geenszins te verwonderen, dat ondanks het druilerige weer toch nog ruim 3000 belangstellenden uit Zeeland, de Betuwe, Limburg, Friesland, de IJsselstreek en -Liemers naar Twello waren getogen om er de prestaties te zien van bijna 200 maaimachines, grondbewerkingswerktuigen en trekkers tussen de jonge aanplant, op de akker of in de weide. Het zou te ver voeren in details te treden over de demonstraties en volstaan daarom met de algemene conclusie, dat de verwachtingen ten volle beantwoord en af en toe zelf overtroffen worden.

En wat misschien nog meer zegt: de importeurs deden geen slechte zaken, waaruit ook al weer de niet te stuiten drang blijkt naar arbeidsbesparing en een doeltreffende bedrijfsvoering. De trekkers (van 1,5 tot 45 pk) en de werktuigen toonden trouwens bijzondere verdiensten zowel voor de landbouw als de fruitteelt en de demonstraties lieten veelal uitstekende indrukken achter. Er waren zelfs enkele nieuwe machines, kersvers geïmporteerd, die vanzelfsprekend flinke interesse genoten. Voor onze gewesten waren verder zeer interessant de verstekschijven en -eggen en de verschillende typen

maai balken, evenals de uiteenlopende soorten grondbewerkers. Er kon keus gemaakt worden en bovendien diende zich reeds de moderne sproei-installaties aan voor boomgaarden en velden, hoewel de najaarsdemonstratie te dien aanzien nog wel meer perspectieven zal openen.

Het lijkt geen twijfel, dat de fruitteelt evenals de landbouw, een modernisering ondergaat, waarvan de invloed zich meer zal doen gelden naarmate zij aan omvang wint. Het is niet al te gewaagd te voorspellen, dat het fruit een steeds voorname plaats zal vragen op de boerderij en dat het, bij een juiste waardering, de landbouw zal steunen in zijn strijd om te bestaan.

De voorzitter van de kring IJsselstreek-Liemers van de Nederlandse Fruittellers Organisatie, de heer A. Reinten, karakteriseerde het treffend, toen hij uiteenzette, dat het fruit binnen ieders bezit gebracht moet worden en dat het streven gericht behoort te zijn op een kwaliteitsproduct. De mechani-

satie dient aangepast te worden aan de aard van de boomgaarden in de verschillende streken en omgekeerd behoort bij nieuwe aanleg rekening te worden gehouden met de prestaties der machines. Het onderhoud van de boomgaard staat voor nieuwe mogelijkheden. De demonstratie beoogde voornamelijk de fruitteler hiermee meer bekend te maken en dit doel is volkomen bereikt. Landbouwverenigingen en particulieren schaften zich te Twello reeds een trekker en- of werktuigen aan, zodat de mechanisatie hier al weer een stap verder ging. Wellicht is dit niet overbodig. Op grond van de huidige stand van zaken is de verwachting gewettigd, dat Nederland dit jaar een veelbelovende fruitoogst tegemoet gaat. De knopvorming is zeldzaam goed. Afgewacht dient nu, hoe het weer zich zal houden, want nachtvorsten zouden nog veel kunnen bederven. Maar overigens zijn de vooruitzichten wel zeer gunstig! Gaan de beloften in vervulling dan kan de machine te zijner tijd nuttig en veel arbeid verrichten."

BOEK EN BLAD BESCHOUWD

Ronald JJ Meijer

Een collier van dorpse juweeltjes

Je zou de uitgeefster van 'Onze Monumenten' uit puur enthousiasme een zoen geven van het kaliber dat de romancier Jan Mens ooit beschreef: 'klinkend als een zilveren rijksdaalder op de tapkast' – zo mooi, zo fris, zo blozend ziet het smalle fotoboekje eruit dat net bij VADA in Apeldoorn van de pers is gerold. Verantwoordelijk voor het puur particulier initiatief, de redaktievoering en fotografische regie, de marketing en distributie, heeft Fonteyn & Andersen in Vaassen een collier van dorpse juweeltje op tafel gelegd. Een vrijwel compleet overzicht van de gemeentelijke en rijksmonumenten, die in Epe, Vaassen Oene en Emst te vinden zijn.

Op hoogwaardig machine-coated, bovendien milieuvriendelijk want chloorvrij papier, is een architectonisch-historische 'bloemlezing' gecomponeerd, die elke beschouwer doet verlangen naar een woonstek in die rustieke omgeving, ongerepte dorpen, amper aangetaste natuur, een vredige strek om te wandelen, zelfs te dromen.

Het boek wisselt de focus voortdurend – van rijke, groene hoeven al dan niet voorzien van aanpalende zomerhuizen (de hereboer genoot daar van zijn belendende vakantieuwen), tot o zo bescheiden keuterijtjes waar wel- en wedervaren af te lezen viel van de menging van dakpannen- tot gedeeltelijke rietdekking.

In Emst bijvoorbeeld de gestrenge meesterswoning annex de oude school aan de Oranjeweg met de merkwaardige klokkenstoel op het dak, in Epe een bakstenen spoorweghuisje, natuurlijk aan de Spoorlaan nummer 1. Maar óók het prachtige rococo-, witgepleisterde herenhuis 'Kolt-

hoven'. En 'Vijervreugd' anno 1872, ooit woonhuis van de burgemeester, tevens notaris en dijkgraaf...

En kijk toch eens wat Oene te bieden heeft aan de argeloze passant of doelbewuste toerist – trotse boerderijen, waarvan sommige te kijk met roeden en luiken, de stalraampjes nog voorzien van verduisteringsscherven als was het nog niet meer dan een halve eeuw vrede.

Voorts de eerdere Hervormde pastorie, rechtlijnig als 500 jaar Calvin, maar wel drie speelse 'plinten' in de baksteen gevoegd. Tenslotte eelse glaschampagneten afscheid: natuurlijk het laat-middeleeuwse kasteel 'de Cannenburgh' deels omzoomd met classicistische huizen, de bijbehorende watermolen, de triomfalistische roomse Martinuskerk en daarbij de oude r.k. begraafplaats, letterlijk ook een monument van eeuwigdurende stilte. Samengevat: een begeerlijk boekje, een fijnzinnige uitgave, een mooi geschenk voor wie 24,95 euro op de toonbank legt.

J. Roosenschoon

De OKV heeft een ruilabonnement met de historische verenigingen in de regio. Zo kunnen de leden via de tijdschriften op de hoogte blijven van de interessegebieden en van elkaars activiteiten. De bladen liggen in de OKV-ruimte aan de Duistervoordseweg 104 ter inzage. Hieronder vindt u een kleine greep uit het aanbod.

Jonkbeer Huub van Nispen van Sevenaer (90) vertelt...

Het **Gelders Erfgoed** (2008-4) staat helemaal in het teken van het militair erfgoed. Het artikel van André Kaper gaat over landweren in Gelderland. Landweren zijn lange lijnvormige aarden verdedigingswerken, soms wel kilometers lang. Ze dateren gewoonlijk uit de 13de tot de 17de eeuw. De meeste landweren zijn verdedigingswerken en ze werden dan ook gebouwd op strategisch belangrijke plaatsen. De resten die nu nog gevonden worden, zeggen vaak wat over de oude ligging van nu rechtgetrokken wegen, beken of grenzen.

Ook geven ze inzicht in oude machtsverhoudingen. In de periode 1300-1400 waren de landweren in gebruik rondom het hertogdom Gelre. Hier was geregeld sprake van grensproblemen. Een voorbeeld hiervan is een omheining of landweer tussen het Overstichtse Deventer en het Gelderse buurtschap Epse. Andere landweren fungeerden ook in vreedstijd. Dan dienden ze bijvoorbeeld alleen om de grenzen tussen markten duidelijk te maken of om het vee binnen te houden.

Everhard Jans schreef in **Het Land van Lochem** (2008-3) een artikel over Winterfeesten. Deze lopen vanaf Allerheiligen op 1 november tot Maria Lichtmis op 2 februari. De hele periode omvat eigenlijk 4 maal een nieuwe maan. Allerheiligen werd al in 835 door paus Gregorius ingesteld en

diende om alle heiligen van de kerk (en dat zijn er nogal wat) te vereren. Via Allerzielen, de protestantse Dankdag voor het gewas en Sint-Hubertus op 3 november komt op 11 november Sint-Maarten. Jans gaat bij alle feesten op onderhoudende wijze op de Lochemse tradities in.

Ook de Sinterklaasviering beschrijft hij uitgebreid. Hierna komt het midwinterhoornblazen aan de beurt dat sinds een jaar of 30 een herleving doormaakt. De droge hoorns blijken tegenwoordig de voorkeur te genieten boven de 'natte', die voor gebruik al vanaf 14 dagen voor advent in de put gehangen moeten worden. Met Driekoningen, op 6 januari, wordt in Lochem de hoorn weer opgeborgen. In het katholieke Twente gebeurt dat pas op 2 februari als het Maria Lichtmis is.

In **Uut 't Oldebroeck** (29e jrg nr.1) beschrijven Henk Flier en Andries van der Beek de Kampense schilder Hendrick Avercamp. Bijna iedereen kent de winterlandschappen wel van deze schilder die van 1585 tot 1634 leefde. Avercamp werd doof geboren en heeft ook nooit goed leren spreken. Dankzij zijn moeder kwam hij in de leer bij verschillende schilders. Het grootste deel van opleiding 'deed' hij in Amsterdam, maar zodra hij 'meester' was, kwam hij terug naar Kampen. Daar ging hij ook niet meer weg. Avercamp schilderde zowel aquarellen als

olieverven. Hij is, volgens Thea Beckmann, 'de geschiedenis ingegaan als een onovertroffen schilder van ijspret, koude luchten, wazige verten, bevroren landschappen en menselijke tegenstellingen'.

Vooral de verschillende menselijke figuren vallen op. Het zijn levensechte personen uit 'het ons omringende dagelijks leven, in samenhang met het ijsvermaak'. Wat betreft de gebouwen op zijn schilderijen, zien we dat hij soms verschillende steden of locaties op één schilderij bij elkaar brengt. Zo staan op één schilderij zowel stukjes Utrecht als stukjes Kampen. De schilderijen van Avercamp zijn over de hele wereld verspreid geraakt, en doen hoge prijzen.

In **Heerde Historisch** (nr. 129) staat van de hand van A.M. Kamphuis een artikel over de zeepfabriek 'De Poolvos'. Naast de bekende 'Klok' was er dus een tweede Zeepfabriek. Deze werd in 1928 gesticht door Bertus de Graaf bij zijn winkel in huishoudelijke artikelen aan de 'Oude Hoek'. In 1933 werd het houten barakje omgebouwd tot een stenen pand en al gauw waren er zes mensen in dienst. De zeepoeder werd in pakjes van 250 gram verpakt met de naam 'De Poolvos'. Het bedrijfje floreerde, tot

de oorlog uitbrak. De Graaf kon niet meer aan grondstoffen komen en na de oorlog verkocht hij de machines en de handelsmerken. In de gebouwen vestigde zich een mattenfabriek en De Graaf concentreerde zich weer op zijn winkel. Zijn zoon Herman nam de zaak over en deze ging ook actief met paard en wagen er op uit om zijn waren aan de man te brengen. Na zijn overlijden zette zijn vrouw Truus, de zaak nog voort tot 1981.

Voor **De Mothoek** (2008-4) heeft Gerard Mulder gesproken met Jonkheer Huub van Nispen van Sevenaer (1919) over diens belevenissen in de oorlogstijd. De familie van Nispen kwam in 1943 in de bungalow 'De Ruif' in Garderen te wonen. Hier werd de familie een doorgangsstation voor pilotentransporten en een plaats voor onderduikers. Dit liep op een gegeven moment mis. Van Nispen weet gedetailleerd te vertellen over deze gebeurtenissen, zijn vlucht, het onderduiken en zijn gevangenneming. Gelukkig trof hij op cruciale momenten net de goede personen, zodat hem echte ellende bespaard is gebleven. Onder de naam Gijs Gerritsen haalde hij ongedeerd het einde van de oorlog.

Van magistraten, meesters en gewone mensen

Jan Lubberts

SCHAATSWEDSTRIJDEN

Terwolde, 5 februari 1895.

Gisteren werd alhier een hardrijderij op schaatsen gehouden voor behoeftigen. De prijzen bestonden uit brood, spek en bruine bonen. Hoewel sommigen nogal wat wonnen, ging toch niemand ongetroost huiswaarts. De gelden voor dit ijsfeest werden verkregen door een lijst te laten circuleren. Ons dunkt dat er goed werk is verricht, daarom hulde aan de commissie. Deze wedstrijden werden gehouden bij de steenfabrieken. De uitdrukking 'meedoen voor spek en bonen' is niet uit de lucht gegrepen.

(Uit de *Eper Courant en advertentieblad*)

DRENKELING

Op heden den 22e der maand augustus des jaars 1816 en ten elf uren des voormiddags zijn voor mij, Jacobus Dijkhuizen, burgemeester der gemeente Nijbroek kwartier Arnhem, provincie Gelderland, gecompareerd Peter Spijkers daghuurder en Berend de Weerd klompenmakersknecht beide woonachtig onder Oene dewelke ons hebben aangegeven op den 21e augustus 1816 des avonds om half zeven in de Terwoldsche Wetering gevonden te hebben een lijk genaamd Derk Noteboom, in leven eenen klompenmaker woonachtig onder Welsem. Wij hebben vervolgens ons dadelijk vervoegd aan het huis van gemelde Derk Noteboom, geassisteerd door Herman Bredenoord vice burgemeester dezer gemeente Nijbroek, en van Hendrik Westenbroek, veldwachter en de heer Johan Henrick Worck, heelmester van de gemeente Olst, provincie Overijssel en aldaar woonachtig, wier adsistentie als der zake kundig wij in deze hebben gerequireerd. Aldaar aangekomen hebben wij het gezegde lijk voor ons genomen en na genoemde deskundige heelmester in onze handen den eed te hebben doen afleggen, om vervolgens eer en geweten de waarheid te zullen spreken omtrend het schouwen van voormelde lijk en daarvan behoorlijk rapport uit te brengen. Welke schouwing met alle oplettendheid verrigt en ten einde gebracht zijnde heeft hij voor ons afgelegd de hierna volgende verklaring; Het lijk uiterlijk geschouwd hebbende en bevonden dat uiterlijk geen quetsure heeft geleden en voor het overige in het water gestikt was en alzo des zelfs dood veroorzaakt heeft. En vermits uit deze verklaring blijkt hij dat hij in dezen bedoelde lijk door middel van het water gestorven is en er al zo met betrekking tot het lijk van hetzelfde geen verder onderzoek behoeft te worden, hebben wij verklaard dat er geene redenen waren om de begrafenis van het zelve verder uit te stellen en daar op werden de nodige orders tot deze begrafenis gegeven. Voorts hebben wij van al het bovenstaande dit proces verbaal opgemaakt en de gemelde deskundige heelmester benevens de comparanten en assistenten ondertekend ten jaare en dag als boven, behalve de comparant Peter Spijkers die verklaard heeft niet te kunnen schrijven. (Getekend Dijkhuizen, Johan Henrick Worck, H. Bredenoord, H. Westenbroek.)

FIETS WERELD

Polletje

Stationstraat 60 Twello Tel.: 0571 - 27 23 80

Hèt adres voor het huren van een fiets. Tevens is er een ruim aanbod van nieuwe fietsen, tweedehands fietsen en kinderfietsen

Riwa@copy
print & design

Marktstraat 2, 7391 DE Twello, T. 0571-271104, F. 0571-273234, E. riwa-copy@planet.nl, I. www.riwa-copy.nl

Openingstijden: maandag 13.30 - 17.30 uur, dinsdag t/m vrijdag 09.00 - 12.00 uur / 12.30 - 17.30 uur,
vrijdag koopavond 18.00 t/m 20.00 uur, zaterdag 09.00 - 12.00 uur

ZEEFDRIJUKKERIJ KLUNDER

Gespecialiseerd in het drukken van:

- * Paraplu's * Katoenen/nylon tassen
- * Reclameborden * Stickers
- * Posters * Display's
- * Diverse Kunststoffen
- * Digitaal grootformaat printen op diverse materialen
- * En bekend met Speciale inkten.
b.v. krasloten - geur en glitter inkten

Op www.eigenshirt.nl vindt u het drukken van:

- * Textiel: van t-shirts tot bedrijfskleding
t-shirts vanaf 1 exemplaar ook mogelijk

Oude Rijksweg 19, Twello
Tel. 0571-276622
www.klunderzeefdruk.nl

BOUWBEDRIJF **GROOT ROESSINK**

Enkweg 43 - Voorst - Telefoon: 0575 50 12 72

- Nieuwbouw
- Verbouw
- Onderhoud
- Restauratie
- Molenbouw

BOUWEN TUSSEN HEDEN EN VERLEDEN

Bakker Bril Voorst

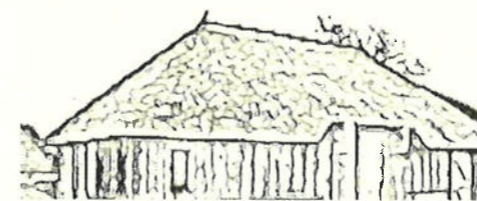
Het ruim twee eeuwen oude pand van bakker Bril is nog steeds (na enkele verbouwingen) in gebruik. Het pand staat op de monumentenlijst.

De bakkerij bestaat meer dan 150 jaar en zoon Paul is de 5e generatie Bril.

Het bedrijf is tegenwoordig uitgebreid met een koffie/theeschenkerij waar fietsers en wandelaars een welkome pauze kunnen houden. De bakkerij is geregeld doel van excursies. Er gaan dan steevast eigen-gemaakte produkten mee naar huis. Op de foto uit 1960 gaat de bakker met de bestelauto op weg om brood te bezorgen.

Op de foto uit 1960 gaat de bakker met de bestelauto op weg om brood te bezorgen.

Hof van Twello

Rijksweg 17a - 7391 MH Twello
Tel. 0571-270014

www.hofvantwello.nl

Voor Catering en Blote Voetenpad:
06-12635320

Geopend:

Wo. van 13.00 tot 17.00 uur

Do. en vr. van 10.00 tot 17.00 uur

Za. van 10.00 tot 16.00 uur

Van 1 mei tot 1 nov. ook op zondag geopend

Lekker | | Lokaal

Al meer dan 800 jaar wordt er geboerd op de grond waar nu Hof Van Twello gevestigd is. En dat niet zonder reden. In de bodem bevinden zich leem en oerlagen die het waterhoudend vermogen van de grond verhogen. En dat was veel waard in een tijd zonder beregeningsinstallaties. Nog steeds profiteren wij van deze bodemeigenschap. Onze wijngaard bijvoorbeeld groeide zeer voortvarend weg, en ook onze groenten, kleinfruit en boomgaarden hebben elk seizoen baat bij deze prima grond. Het bewijs leveren wij elke week in onze streekwinkel waar niet alleen onze eigen producten maar ook die van andere ambachtelijke producenten uit de streek te koop zijn. Van karnemelk tot geitenkaas, van hertenvlees tot de heerlijkste biefstukken. Ook voor al uw catering staan wij klaar! Informeer hier eens naar: passievoorpuur@hofvantwello.nl

Elke dag een streekmenu